

V. Ponderaziuns finalas

Questa preschentaziun ha per finamira d'enritgir la discussiun targliantanta davart la refurma da las vischnancas grischunas cun cifras, fatgs e tesas. Las autoritads communalas ed ils parlamentaris èn enviadads da sa participar a moda constructiva ed engaschada a la concorrenza per ina refurma effizienta da las vischnancas. En il proxim futur na vegnan betg a mancar pussaivladads da drizzar ils binaris en la direcziun giavischada. Ellas succedan inevitablmain en il rom dals projects currentes sco la revisiun da la constituziun, reorganisaziun sin il sectur da stadi civil sco era sin il sectur forestal e da pumpiers, adattaziuns a la nova gulivaziun federala da finanzas e betg il davos en il rom da la politica chantunala da finanzas e da gulivaziun da finanzas.

Las sequentas 12 tesas recapitulieschan las pli impurtantas enconuschientschas e duain servir sco impuls per l'ulteriura discussiun necessaria.

Il basegn da refurma è cumprovà en vista al squitsch augmentant

En vista al squitsch augmentant en consequenza da las cundiziuns generalas politicas, socio-culturalas, tecnicas ed economicas midadas n'èsi betg da partir dal fatg, che la structura actuala da las vischnancas existia anc ina giada 150 onns sco urden divin e definitiv. Igl è per la gronda part incontestà che nossas unitads territorialas sin il stgalm inferior da noss stadi èn plitost memia pitschnas per gidar a moda independenta a schliar ils problems dal futur che daventan pli e pli globals. Sa basar u sa referir al model «vegli» da las 48 vischnancas giudizialas pudess servir sco visiun per in svilup ulterieur. Il squitsch per prender ina via da refurma vegn er da la publicitad, da las medias ed er d'intervenziuns correspundentas en il cussegl grond.

Il furniment e la capacitat han lur cunfins

Il ferm impuls economic che l'amplificaziun da l'infrastructura ha purtà ils davos onns na vegnan strusch a sa repeiter. Il moviment divergent ch'è da speggar concernent il svilup da las disparitads tant sin il sectur da las resursas sco er da las grevezzas sforzan directamain d'iniziar refurmas.

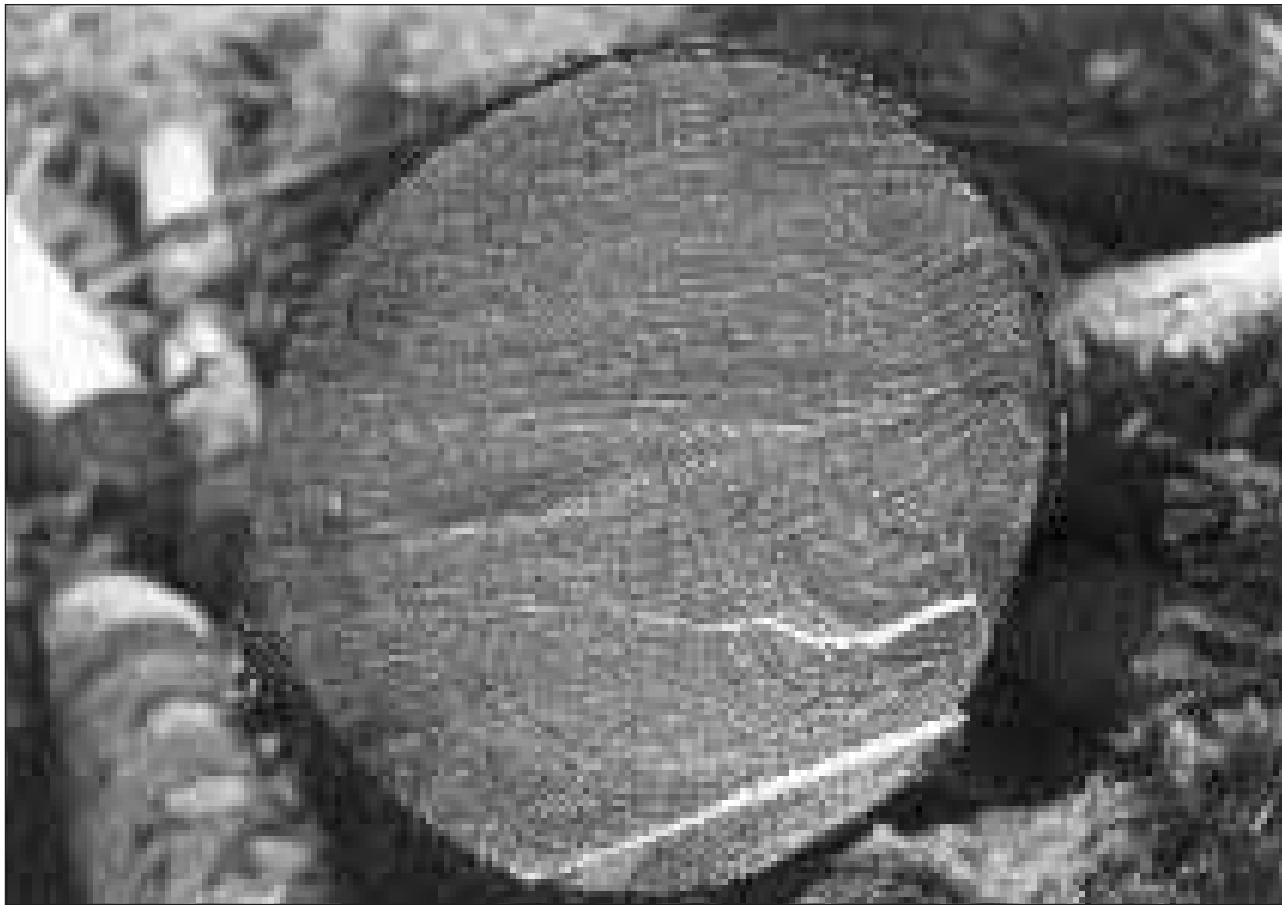
Il motivs che han tegnì fin uss sut controlla il squitsch da fusiun – la situaziun finanziaria, la guntgida sin la collavuraziun intercomunala ed il sistem da milissa che funcziuna bain – n'èn betg pli dads en la medema dimensiun.

Las resursas finanzialas mancantes na permettun betg pli da mantegnair dapertut in «servetsch cumplain» concernent la quantitad e da promover structuras ineffizientas e che custan bler.

La situaziun da partenza per refurmas è buna

I dastga vegnir partì dal fatg che l'actuala situaziun da partenza n'è betg disfavouraivla per iniziar process da refurma:

- La situaziun finanziaria da la plipart da las vischnancas grischunas è en cumparegliaziun cun la situaziun en auters chantuns anc pulit confortabla.
- Las differenzas concernent il furniment da l'infrastructura èn vegnidadas reducidas considerablmain ils davos onns. Quai mitigiescha la problematica da prestaziuns da cumpensaziun e da gulivaziun. La prontezza da sa preschentar sco partenari da fusiun è uschia er pli gronda.
- Las vischnancas resp. lur abitantas ed abitants han cuntanschì in nivel aut concernent l'emproma da collavurar intercomunalmain. Lavurar, abitar, far cummissiuns, ir a scola ed er la vita en las uniuns na succedan gia daditg betg pli en in lieu. Uschia hai dà novas raits socialas. En in tal ambient n'èn perfin discussiuns da fusiun nagin tabu.

La refurma da las vischnancas grischunas succeda gia uss en il rom dals projects currentes sco p. ex. la reorganisaziun dal sectur forestal. FOTOS LO

– Experiencias positivas sco negtivas en auters chantuns gidan a s'orientar.

Refurma da vischnancas na vul betg dir obligantamain fusiun da vischnancas

En la part III èn vegnidadas preschentas differents models da refurma. Tenor quels datti differents vias che mainan ad ina furmaziun da las vischnancas ch'è adattada per il futur. Per realistica vegn giuditgada ina cumbinaziun da differents mesiras: Megliar la collavuraziun intercomunala tras eliminar deficits existents, extender la cooperaziun sin novs secturs sco p. ex. l'administraziun, rinforzar las regiuns accumpagnà da fusiuns fatgas sin mesira ed acceptadas amplamain. Dasperas han las vischnancas er la pussaivladad d'absolver en mintga cas individual in «program da fitness» cun examinar lur atgnas structuras e lur agens andaments e reformar quels tenor basegn. Ultra da las refurmas parlamentaras ed administrativas duain er vegnir examinadas las interdependenzas entaifer las vischnancas (manaschis communalas, associaziuns independentas da proviediment, vischnanca burgaisa).

Fusiuns n'èn nagin tabu mo er nagin med universal

Fusiuns fan là in senn, nua ch'ellas servan a ed a vitalisar l'instituziun da la vischnanca, ad eliminar las flaivezzas existents, ad augmentar l'effizienza ed a servir optimalmain la populaziun. Igl è senz'autoer imaginabel che dunsainas da

scenaris da fusiun preschentas pudessan tegnair quint da questa finamira. Là, nua ch'i reussescha d'eliminar deficits existents sin autras vias da refurma po quai esser senz'autoer er in'alternativa. En in tal cas vala pir da dretg da cumparegliar conscienziusamain ils avantatgs e dischavantatgs da fusiuns da vischnancas, sco quai ch'igl è scrit en la part III, chap. 2. Perencunter n'èsi nagina alternativa valabla da sa tegnair vi dal «Status quo».

La grondezza ideala da vischnanca na datti betg

La definiziun d'ina grondezza ideala da vischnanca è oz dispuatavla. Tals criteris d'economia da manaschi che vulan fixar la grondezza ideala tar in tschert dumber d'abitants (p. ex. 3000) sa restrenschan per regla memia fitg sin ils custs administrativs. Er en il pli nov studi dal fondo nazional n'ha betg pudì vegnir constatada ina correlaziun tranter la grondezza da vischnanca e la capacitat. La grondezza suletta n'è anc nagin recept per avair success. La grondezza correcta sa resulta be da la funcziun da l'incumbensa ch'è d'ademplir. Per il Grischun cun las grondas differenzas topograficas, culturalas e linguisticas sto vegnir garantida pir da dretg la proporziunalitad. Betg mintga vischnanca ha exact las medemas incumbensas e na sto perquai insomma betg vegnir furnida egualmain en relaziun in sin in. Ultra da centers regionalas, centers turistics, valladas svilupadas armonicamain èn er imaginablas unitads pli pitschnas en tschertas regiuns periferas.

Lavurar, abitar, far cummissiuns, ir a scola ed er la vita en las uniuns na succedan gia daditg betg pli en in lieu, uschè che discussiuns da fusiun n'èn pli nagin tabu.

La fusiun è la pli ferma furma da cooperaziun

En singulas valladas dal Grischun ha la collavuraziun intercomunala cuntanschì in grad ch'ins sto sa dumandar, tge incumbensas vegnan anc ademplidas en la vischnanca sezza. Sch'igl existan alur ultra da las numerusas vischnancas pitschnas tutina blers consorzis e sche tut quests gremis ston vegnir administrads e coordinads, è inevitabla la dumonda per in pass vinavant. Quai betg il davos perquai che las flaivezzas da las corporaziuns (trasparenza mancanta, deficit da democrazia, grond dumber da delegads e funcziunaris) pudessan vegnir eliminadas.

Fusiuns generusas cun bunas soluziuns per las fracziuns

Las ponderaziuns en connex cun il scenari preschentà da fusiun laschan parair per giavischablas plitost fusiuns a l'engronda sur in territori dad auta identitad politica, sociala ed economica. Per ch'ina colonisaziun decentrala commensurada saja er garantida en ina cuminanza pli gronda, e per che la cuminanza dal vitg restia er vinavant vitala, ston vegnir elavuradas bunas soluziuns da fracziun. Persuenter datti en noss chantun exempels encurascants che ston vegnir optimads.

Las refurmas duain rinforzar las fermezzas

Refurmas duessan vegnir consideradas sco schanza per ina renovaziun. Là, nua che las fermezzas incontestablas da l'instituziun vischnanca, sco per exempel l'identificaziun, la participaziun, la vaschinanza al burgais, la soluziun adequata dals problems en il lieu, il senn da communitad, las mesiras na vegnan betg tgirads en ina dimensiun suffizienta, pudess in process da refurma revitalisar quests aspects. Vischnancas fermas èn er necessarias per far frunt al squitsch permanent da centralisaziun. La finala èn vischnancas fermas er garantidas encunter in'erosiun da noss'atgnadad e diversitad culturala, linguistica ed economica. Ellas furman la finala la premissa per ina colonisaziun decentrala commensurada e per il mantegniment dal spazi alpin da recreaziun.

Refurma da vischnancas en accordanza cun la politica da muntogna

Ina refurma da las vischnancas na dastga betg vegnir giuditgada sulettamain or da l'optica da l'economia da manaschi. Ella ha er da satisfar a pretaisas da qualitad

socialas e da l'economia publica. Ella sto alur vegnir accordada cun las ideas davart il svilup futur e la funcziun da las regiuns periferas. Sa chapescha dastga er vegnir dumandà en quest connex quant lunsch che la colonisaziun decentrala duai ir e spezialmain er, tge furniment ch'è necessari persuenter. La finala ston dentant vegnir tschertgadas soluziuns che permettun da mantegnair e da revitalisar communitads vitalas. En quest connex na dastga betg vegnir survesi ch'i dat gist en la societad d'infurmaziun odierna er schanzas per plazzas da lavur en il territori da muntogna.

Repassada da las structuras è er ina necessitad da la politica chantunala da vischnancas

La regenza ha previs danovamain il rinforzament da las vischnancas sco prioritad per la perioda da legislatura 2002 – 2004. Ella vul garantir vinavant ina colonisaziun decentrala adequata cun in furniment commensurà. Là, nua che la voluntad da sa far valair da las communitads n'è betg pli dada, n'è er ina politica da promoziun betg pli giustifigada.

Il chantun vul promover e gidar pli intensiv

Sch'ina refurma empermettent da lunga durada duai vegnir sustegnida da la populaziun per-tutgada sto ella vegnir da sutensi e na po betg vegnir decretada da surengiu. Perquai na vegn il chantun bain betg a star passiv, betg a metter las vischnancas dent squitsch.

- Il chantun vegn a promover e tegnair en moviment la discussiun.
- En il rom da las stentas currentas da refurma vegn el er a tematisar la refurma da las vischnancas.
- El vegn a cusseglair las vischnancas, elavurar e metter a disposiziun la basa da decider. Latiers appartegnan per exempel datas da cumparegliaziun davart las finanzas da las vischnancas pertutgadas, glistas da check per colliaziuns da vischnancas, contracts da model e decrets da model e.u.v. La purschida da cussegliazion cumpiglia en quest connex infurmaziuns giuridicas, servetschs d'intermediaziun sco er – sche necessari – la funcziun da coaching.
- El sustegna projects concrets da fusiun cun contribuziuns da promoziun e dat contribuziuns vi da fusiuns da vischnancas.
- El vegn a sa dar fadia d'abolir barrieras e disposiziuns impeditas.
- El procura persuenter che la gulivaziun da finanzas vegnia adattada als basegns che sa midan e n'impedeschia betg bunas soluziuns.
- Cun ils impuls preschentas ha il chantun inizià ina discussiun. La moda e maniera co la reacziun, che vegn spegda cun gronda tensiun vegn ad esser, vegn a caracterisar la strategia futura dal chantun concernent la dumonda da la refurma da las vischnancas.

Offerta d'infurmaziun da l'inspecturat da vischnancas

Per s'occupar a moda approfondada dals scenaris da refurma pon vegnir retratgads las sequentas infurmaziuns resp. ils sequents scleriments da l'inspecturat da vischnancas:

- Material da datas complementar davart ils scenaris da fusiun (datas da basa davart la calculaziun da la forza finanziaria e datas davart la statistica da finanzas da las vischnancas)
- Survista davart la collavuraziun intercomunala (cumplessiv / tenor regiuns)
- Litteratura complementara resp. indicaziuns da documentaziun per singulas dumondas; adressas da contact
- Infurmaziuns davart glistas da check concernent ils andaments/process da fusiun, basa legala e.u.v.
- 2x ad onn ina Ginfo cun infurmaziuns davart e per las vischnancas.